

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm V. Tuæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

S V M M A R I V M.

1. Presbyter potest constitui Procurator Episcopi ad lites.
2. Acta iudicij cum procuratore falso nullius momenti sunt, per se loquendo; & talis exceptio etiam post litem contestatam, & latam sententiam opponi debet.
3. Si persona ad procurandum inhabilis vel prohibita constituta sit, qua per se in iudicio stare potest, tum exceptio contra illam opponi debet ante litem contestationem: post illam autem opponi potest, si per se stare non possit in iudicio.

NOTANDVM I. Presbyter potest constitui Procurator Episcopi ad lites. Quod videtur esse contra c. vii. de postulando: Sed respondetur, Ob coniunctionem, & reuerentiam, quam Presbyter Episcopo suo debet, non minus posse eum postulare, vel Procuratorem agere pro Episcopo, quam pro Ecclesia sua. Ita Ioan. Andr. hic n. 2. Abb. not. 2. Idque maximè locum habet, si Episcopus defendendus sit.

NOTANDVM II. Acta iudicij cum Procuratore falso (id est, qui madata procuratorium non accepit, vel à quo reuocatum fuit) nullius momenti sunt, per se loquendo. Quamobrem talis exceptio, sicuti & omnia alia, quæ est de nullitate iudicij, etiam post litem contestatam, imò post latam sententiam opponi potest. Ita Gl. hic communiter recepta, ver. exceptio, & habetur in l. licet, 24. C. eod.

3. Sed quid? Si aliquis secundum iura inhabilis, aut prohibitus (vt Clericus, Minor natu, aut Religiosus) procurator constitutus sit. Resp. cum Bartolo in l. filiusfamil. §. Veterani, n. 5. ff. de Procur. Abb. c. penult. n. 6. infra, eod. distinguendum esse: Si enim sit persona, quæ per se in iudicio stare potest, vt clericus, miles, mulier, tum exceptio contra illam ante litem contestationem opponi debet: alioquin, si non opponatur, efficietur dominus lites, vt deinde repelli

nequeat, iuxta l. ita demum, 13. iun. Gl. C. eod. Sin autem per se stare non possit in iudicio, vt amens, pupillus, Religiosus; tum exceptio etiam post litem contestationem opponi poterit.

CAPITVLVM V.

Tuæ.

PARAPHRASIS.

Si maritus uxorem coram seculari Iudice de adulterio accuset criminaliter ad poenam legalem ei inferendam, non per procuratorem, sed personaliter præsens esse debet; cum se inscribere, & ad talionis poenam obligare debeat. Sin autem uxorem accusare velit coram Iudice Ecclesiastico ad diuorsium instituendum, tum licet se inscribere debeat, vt nomen, locum, tempus, & alia lege civili requisita designet; quia tamen ad talionis poenam, si fortè in probatione defecerit, obligare se non tenetur, ideo sustineri potest, si necessitas id postulet, vt per procuratorem agat: Quia eiusmodi accusatio etsi de crimine sit, non tamen est criminalis; sed veluti mixta inter civilem & criminalem. Securius tamen erit, si partes principales personaliter in iudicio compareant.

S V M M A R I V M.

1. In causa criminali, ubi non pecuniaria multa, sed maior poena, seu capitalis poena pro crimine imponenda sit, partes personaliter adesse debent. Si tamen reus adesse commode nequeat, per procuratorem se defendere potest.
2. Qui alterum criminaliter accusat, inscribere se, & ad poenam talionis obligare debet sed hodie per desuetudinem sublata est.
3. Iudex secularis cognoscit de adulterio, si agatur criminaliter ad poenam sanguinis; Ecclesiasticus si agatur ad diuorsium, seu tori separationem.
4. Instituens criminalem actionem contra adulterum

adulteram ad publicam eius punitionem, finito hoc iudicio non potest agere ad diuortium instituendum; vel vice versa, finito iudicio diuortij, eandem criminaliter accusare.

5. *Si autem propriè, & directè agatur de interesse seu compensatione damni rei familiaris, actio hæc civilis non præiudicat criminali, sed unâ finitâ, altera institui potest, simul tamen utraque intentari nequit.*

Pœna adulteris decreta erat capitæ amputatio, l. quamuis, 30. C. Ad l. Iuliam de adulteris. Ea tamen correctæ fuit in fæminis adulteris, vt verberatæ in Monasterium detrudantur, Auth. Sed hodie, C. eod. Nunc verò multis locis ob adulterij crimen exilium, aliæque arbitraria pœna decernitur, sicuti testatur Iac. Menochius de arbitr. qq. casu 419. n. 74. Alia insuper pœna adulteris decreta est in l. consensu 8. §. 1. C. de repudijs, nouella Iustiniani 117. Velicet matri, §. Quia verò plurimas, & approbatur in c. plerumq; de donat. inter virum & vxorem; vt ob vxoris adulterium vir dotem eius lucretur, neq; restituere cogatur, & similiter vxor donationem propter nuptias ob adulterium mariti. Quæ de re dixi in lib. 3. tr. 4. c. 13. n. 7. & videri potest Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 8. q. 1.

1. **NOTANDUM I.** In causa criminali, si non pecuniaria multa, sed pœna maior seu capitalis pro crimine imponenda sit, partes personaliter adesse debent. Ita hic, & in c. veniens, 15. de accus. l. 1. ff. An per alium causæ, &c. Id verò maximè verum est, si loquamur de Actore, seu Accusatore in criminali causa, vt ex hoc c. apparet. At verò Reus criminaliter accusatus, si absens se sistere commodè non possit, per procuratorem defendi posse, colligitur ex l. 3. C. de accusat. & l. feruum, 33. §. Publicè, ff. de Procur. & ex c. præc. & docet Iacob. Cuiacius lib. 20. obseruat. 20. sicut eum citat & sequitur Fachinæus lib. 1. controuerf. iuris, c. 24. Quamuis Gl. in cit. c. præc. ver. præsentia, dicat procuratorem in causa criminali, tantùm interueni-

re posse ad inquisitionem, aut exceptionem; seu ad allegandam causam absentia, iuxta l. absens, 71. ff. de procur. & videri potest Gl. in cit. c. veniens, ver. criminali.

NOTANDUM II. Qui alterum criminaliter accusat, inscribere se, & ad talem pœnam obligare debet, si probare crimen non potuerit, qualem alter sustinere deberet, si conuictus fuisset, l. vlt. C. de accusat. & subscript. Quamuis autem hæc pœna talionis sublaça fuerit, si maritus vxorem de adulterio accusaret, cit. l. quamuis; tamen iterum restituta est in cit. nouella Iustiniani 117. Vt liceat matri, §. Si de adulterio, & habetur in hoc c. Sed hodie per desuetudinem iterum desijisse talionis pœnam, testatur Clarus in pract. crimin. q. 81. n. 3. & dixi lib. 3. Th. mor. tr. 6. c. 3. n. 4.

NOTANDUM III. Secularis Iudex de adulterio cognoscit, si agatur criminaliter ad pœnam sanguinis; At verò Ecclesiasticus Iudex, non secularis, de adulterio cognoscit, in ordine ad diuortium, seu tori separationem, yti hic habetur, & in c. 1. Vt lite non contestata, & tradit S. Th. in 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 5. Sicuti enim indiuiduum nexum matrimonij, ob rationem Sacramenti, ad Ecclesiam pertinet cognoscere, & auctoritatiuè conseruare; ita etiã de causis eius dissoluendi iudicium ferre. Vide plura lib. 4. Th. mor. tr. 9. c. 2. n. 5.

Querunt hic Canonistæ: Si quis contra adulteram criminales actionem instituit ad publicam eius punitionem, vtrum finito hoc iudicio, possit etiã agere ad diuortium instituendum, seu tori separationem; aut, vice versa, finito iudicio diuortij, eandem criminaliter accusare. Responso est negatiua cum Abb. hic n. 5. Soto lib. 4. sentent. d. 37. q. vn. a. 3. vers. colligito ergo, & constat ex l. interdum, 4. ff. de publ. iudicijs, & Quod Senatusconf. 6. ff. de iniurijs, ibi: *Si actum est publico iudicio, denegandum est priuatum; similiter ex diuerso,* & tradit Gl. §. in summa, Instit. de actionibus. Ratio est: Quia indecens videtur, vt aliquis idem delictum bis puniri possu-

let. Vtra ue autem actio tendit ad punitionem, licet altera ad publicam vindictam, altera vero ad priuatam. Ac simili ratione; Si quis criminaliter egit contra alteram, non potest deinde agere ad dotis amissionem, sicuti ex communi docet Sanchez lib. 10. disp. 8. n. 19. Cum & hæc poena quædam sit, licet applicanda actori, seu accusatori. Quamobrem talis actio quodam modo civilis censetur, seu, vt hoc c. dicitur, mixta ex criminali & civili.

5 At verò si propriè ac directè agatur de interesse, seu iactura rei familiaris compensanda, ea actio civilis non præiudicat criminali, adeò, vt vno iudicio finito, alterum iudicium institui possit, videl. vt postquam aliquis contra vulnerantem criminaliter egit, postea damni illati compensationem petat: vel post impetratam damni compensationem, publicam vindictam sicuti habetur expressè in l. vn. C. Quando civilis actio criminali præiudicat. Sed simul vtraque actio intentari non potest, vt Gl. communiter recepta ibid. notat. Cæterum vnà cum actione criminali posse etiam incidenter, & accessoriè adungi, vt damnum seu rei familiaris detrimentum compensetur, tradit Clarus in præf. crimin. q. 2. n. 2. Molina tr. 3. de iust. disp. 40. n. 19.

Accedit, quòd Iudex ex officio suo, non obstante accusatione criminali, compellere possit iniuste lædentem ad damni compensationem, nisi pars læsa remittere videatur, vt testatur Sanchez cit. n. 19. Mol. cit. n. 19. Quemadmodum & Iudex finito iudicio privato ex actione, quam mixtam diximus, criminale iudicium ad publicam vindictam ex officio instituire non prohibetur, teste Claro cit. p. 2. n. 7.

CAPITVLVM VI.

Cùm pro causa.

PARAPHRASIS.

Si alicuius Ecclesiæ Clericus, v. g. Canonicus ostenderit, se ex mandato Capituli, Romam profectum esse, vt negotia aliqua promoueret expensas ob eam causam factas repetere potest. Consentit. c. 2. causa

12. q. 4. iun. Gl. vbi habetur; Si Sacerdos, seu Ecclesiæ Rector, seu prelati aliquid ex proprijs, seu patrimonialibus expedit in ecclesiæ rebus, ei restituendum esse. Quod & Abb. hic docet. n. 1.

SVM MARI VM.

1. Procurator & mandatarius quilibet repetere potest omnes expensas à domino occasione mandati vel negotij sibi commissi factas, et si euentus infelix fuerit.
2. Similiter agens sine mandato negotia absentis vtiliter, ac rationabiliter repetit actione negotiorum gestorum.
3. Qui propter aliam causam iterum esset ad Curiam Romanam, cui ego mea quoque negotia demandem, non potest is repetere à me sumptus itineris.

NOTANDVM I. Procurator, sicuti & quilibet alius mandatarius, repetere potest expensas omnes, quas occasione mandati, seu negotij sibi commissi, facere debuit, tamen si euentus infelix fuerit. Ita Gl. communiter recepta hic ver. propter hoc, & habetur in l. etiam si, 4 C. Mandati, vbi habetur, quòd procurator repetat sumptus litis, tamen si in causa succubuerit, dummodò eius culpam non acciderit. Quia nemini officium suum damnosum esse debet, vt docui lib. 3. tr. 4. c. 26. n. 3.

Addit Gl. ver. de mandato, Tamen si aliquis non interueniente mandato, negotia absentis vtiliter ac rationabiliter gesserit, expensas actione negotiorum gestorum repeti posse, tamen si euentus infelix fuerit, l. sed an, 10. §. 1. ff. de negot. gestis, & docui cit. tr. 4. c. 28. n. 1. Veruntamen hoc discrimen est, quòd si mandatum alicui sit, vt negotium alterius suscipiat, non consideretur, vtrum vtile seu còsultum domino fuerit suscipi, aut tractari: Sed in actione negotiorum gestorum absq. præcedente mandato, id maxime spectari debet, vt constat ex cit. §. 1.

NOTANDVM II. Si alicui in propria, aut alterius causa Romam v. g. profecturo, mandem, vt mea quoque negotia peragat, non potest is à me repetere sumptus itineris, quos alioquin etiam absque meo mandato facturus fuisset, Ita coligitur ex hoc c. ver. propter